

กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี*
THE CULTURAL HERITAGE IMMUNITY PROCESS OF THE FLOATING-MARKET
COMMUNITY IN RATCHABURI PROVINCE

พระครูสังฆรักษ์ทรงพรพรณ ชยทตฺโต Phrakhrusangharak Songphan Jayadatto

วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Ratchaburi Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: M.A.Ratchaburi1@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยวิเคราะห์เนื้อหาจากกรณีศึกษาของโครงการย่อย และใช้การสนทนากลุ่มเฉพาะเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้เป็นฐานคิดสำคัญในออกแบบแนวทางพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี พร้อมทั้งนำไปทดสอบระดับภาคสนาม และวิเคราะห์กระบวนการปฏิบัติงานรายตัวชี้วัด ร่วมกับสถิติอ้างอิงเพื่อค้นหาความจริงจากการปฏิบัติงานตามรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี มีลักษณะเป็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้าของกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก โดยยกระดับความร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปแบบของเครือข่ายที่เป็นทางการ ระหว่าง (1) อำเภอดำเนินสะดวก (2) เทศบาลดำเนินสะดวก (3) คณะสงฆ์อำเภอดำเนินสะดวก (4) โรงเรียนอนุบาลวัดโชติทายการามสังเคราะห์ (5) ชมรมศิษย์เก่าวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี (6) ชมรมคนรักตลาดน้ำดำเนิน และ (7) ชมรมวิถีคลองวิถีไทย ซึ่งได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) “เครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์วิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก” การนี้ ภาคีเครือข่ายทั้ง 7 ได้ร่วมกันออกแบบและผลิตตัวตุ๊กที่เป็นตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ (Mascot) ที่แสดงความร่วมมือในการดำเนินงานสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ พร้อมกันนี้ ยังได้สรรค์สร้างผลงานศิลปะ 3 มิติ เพื่อสื่อเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนตลาดน้ำ ณ พื้นที่ต้นแบบวิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก ซึ่งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก จำนวน 1 ชำนาญ อีกด้วย ทั้งนี้ ผลการทดสอบระดับภาคสนาม พบว่า อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กระบวนการ, ภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรม, ชุมชนตลาดน้ำ

Abstract

The main purposes of this research are developing the constructive formation process of the cultural heritage immunity of the floating market community in Ratchaburi province. This research is the action research in which the data from the case studies of sub-projects is analyzed. Focus group is used as a tool to collect data was analyzed by the method of descriptive analysis in order to be utilized as the significant paradigm in designing the cultural heritage immunity development method of the floating market community in Ratchaburi province, and to test in the fieldwork level. The operation process was, thus, analyzed per indicator with inference statistics to search for the truth from the operation that accorded with the action research pattern. The findings of this research found that the constructive formation process development of the cultural heritage immunity of the floating market community in Ratchaburi province finds that it is Damnoen Saduak floating market community's inputs development of the cultural heritage immunity formation process. The process elevates the cooperation in conserving cultural heritage to the official network that links between (1) Damnoen Saduak district (2) Damnoen Saduak subdistrict (3) the sangha of Damnoen Saduak district (4) Wat Shotitayakaram Songkroor Kindergarten (5) Ratchaburi Buddhist College Alumni Association (6) Khon Rak Damnoen Saduak Floating Market Association and (7) Vithee Klong Vithee Thai Association, in which these organizations signs "Damnoen Saduak Floating Market's Cultural Heritage Conservation Volunteer Network" Memorandum of Understanding. In this regard, the 7 associated networks cooperate in designing and producing the symbolic representative object (mascot), which portrays the cooperation in the constructive formation process of the cultural heritage immunity. In the meantime, the networks create a 3D artwork to convey the floating market community lifestyle at the Damnoen Saduak cultural prototype area which is located on the travel route of Damnoen Saduak floating market community. That is to say, the operation assessment per indicator include the context assessment result are all at a high level.

Keywords: Process, Cultural Heritage Immunity, Floating-Market Community.

บทนำ

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบของวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าซึ่งเกิดขึ้นในอดีตและได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง มรดกทางวัฒนธรรมบางอย่างกลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญและเป็นความภาคภูมิใจของคนในสังคมสืบเนื่องมาจนกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ และกฎหมายประเทศต่างๆ ทั้งในแถบทวีปยุโรปและเอเชีย ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นสองประเภท คือ มรดกทาง วัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Cultural Heritage) เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งโบราณคดีงานจิตรกรรม เป็นต้น และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) หรือตามกฎหมายไทยที่เรียกว่า “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม” ได้แก่ ภาษา ศิลปะการแสดง งานช่างฝีมือดั้งเดิม เป็นต้น แม้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมทั้งสองประเภทจะมีความหลากหลายในตัวเองอยู่มากก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถแบ่งแยกเนื้อหางานทั้งสองประเภทได้ชัดเจนเด็ดขาด เนื่องจากมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ล้วนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่อยู่คู่กันมาโดยตลอด โดยเฉพาะงานจับต้องได้ซึ่งเป็นรูปธรรมนั้นมีพื้นฐานมาจากแนวความคิด ความเชื่อ และทักษะเทคนิคอันเป็นลักษณะนามธรรมของงานจับต้องไม่ได้ ลักษณะดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความไม่หลากหลายในความ หลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรมขึ้น แสดงให้เห็นความโดดเด่นของพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับและถ่ายทอดสืบมา อันจะนำไปสู่การคุ้มครองและสงวนรักษามรดกทางวัฒนธรรมสืบไป (ชาคริต สิทธิฤทธิ์, 2559) มรดกทางวัฒนธรรมจึงมิได้เป็นเพียงโบราณสถาน อาคาร พื้นที่ประวัติศาสตร์ และสวน เท่านั้น แต่หมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ถูกสร้างขึ้นทั้งหมดรวมทั้งระบบนิเวศ เป็นเครื่องหมายแสดงกิจกรรมและความสำเร็จของมนุษย์ในอดีต และเป็นหนึ่งในทรัพยากรที่ไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ (Feilden B.M. & J. Jokilehto, 1998)

มรดกทางวัฒนธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศชาติ จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ 40% เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้จากการท่องเที่ยวทุกประเภทที่เกิดขึ้นทั่วโลก สอดคล้องกับที่ สมัชชาแห่งสหประชาชาติ ระบุว่า “ความสำคัญของการท่องเที่ยวระหว่างประเทศในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนในทุกหนทุกแห่ง เพื่อให้ตระหนักถึงมรดกอันยาวนานของอารยธรรมต่างๆ นำไปสู่ความเข้มแข็งของสันติภาพในโลกที่ดีขึ้น” (บุรพา โชติช่วง, 2563)

มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนในสังคมไทยเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติไทยและของเผ่าพันธุ์ท้องถิ่นนั้นๆ และเป็นสิ่งที่แสดงถึงเกียรติและความภาคภูมิใจของท้องถิ่นและของคนไทยทั้งชาติ ทำให้เกิดความรัก ห่วงแหน เห็นคุณค่า และก่อให้เกิดความรู้สึกรัก ความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติ เป็นความมั่นคงของชาติ อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมที่ยั่งยืน แทนที่คนไทยจะเป็นผู้บริโภควัฒนธรรมของชาติอื่นอยู่ฝ่ายเดียว

ข้อมูลดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย ปี 2561 แสดงให้เห็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเดินทางมาเที่ยวประเทศไทย คือ ราคาที่คุ้มค่า (ร้อยละ 36) อาหารไทย (ร้อยละ 35) ความสวยงามของแหล่งท่องเที่ยว (ร้อยละ 34) และวัฒนธรรมไทยและศาสนา (ร้อยละ 31) อย่างไรก็ตาม ผู้ประกอบการบางส่วนประเมินสถานการณ์ท่องเที่ยวต่ำกว่าปกติ เนื่องจากปัจจัยด้านเศรษฐกิจเป็นตัวจุดรั้งทั้งความไม่มั่นใจต่อการเติบโตของเศรษฐกิจไทย และต้นทุนธุรกิจที่เพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากเงินเฟ้อ นอกจากนี้ ผู้ประกอบการบางส่วนมีความกังวลเกี่ยวกับปัญหาจากแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวเริ่มเสื่อมโทรม

หรือมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ หรือแหล่งท่องเที่ยวไม่น่าสนใจ เป็นต้น (สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2561)

โดยนัยนี้ หากพิจารณาในบริบทเชิงพื้นที่ของจังหวัดราชบุรี พบว่ามี “ชุมชนตลาดน้ำ” ซึ่งเป็นชุมชนที่อาศัยมรดกทางวัฒนธรรมในการสร้างอาชีพ หรือเป็นแหล่งที่มาของรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนไทยที่มีความผูกพันกับสายน้ำ เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังกล่าวนี้นี้ สืบเนื่องจากการที่ตลาดน้ำแห่งแรกของประเทศไทยเกิดขึ้นที่จังหวัดราชบุรี ควบคู่กับการเกิดคลองดำเนินสะดวก ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ทรงโปรดให้ขุดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2409 เพื่อให้ประชาชนใช้สัญจรไปมา กระทั่งช่วงปี พ.ศ. 2510 องค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ปัจจุบันเป็นการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนด้วยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ จึงส่งผลให้ “ตลาดน้ำ” มีชื่อเสียงในระดับโลก (ราตรี โตเพ่งพัฒน, 2543) กระทั่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2563) ตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี มี 4 แห่ง ได้แก่

1. ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตั้งอยู่ที่ ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. ตลาดน้ำเหล่าตั๊กลัก (ตลาดเก่า) ตั้งอยู่ที่ ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

3. ตลาดน้ำคลองลัดพลี ตั้งอยู่ที่ ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

4. ตลาดน้ำหลักห้า ตั้งอยู่ที่ ตำบลประสาธลสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย บ่งชี้ว่า แม้ตลาดน้ำจะมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง แต่ในการเติบโตนั้นมีปัจจัยหลายประเด็นเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลกระทบต่อพื้นที่ คือ ปัญหาสภาพแวดล้อม หรือปัญหาการมุ่งเน้นการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคเป็นหลักมากกว่าการวางแผนใช้ประโยชน์ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน รวมถึงปัญหาการรักษาวิถีชีวิตชุมชน ประเพณีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชน เป็นต้น

จากข้อเท็จจริงและผลกระทบของปัญหาที่เกิดขึ้นกล่าวนี้นี้ข้างต้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวข้างต้นโดยเร่งด่วน โดยการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ซึ่งจำเป็นต้องเริ่มจากการวิเคราะห์การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน วิเคราะห์การสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชน และวิเคราะห์การพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชน เพื่อเป็นฐานคิดสำคัญนำไปสู่การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี เชิงสร้างสรรค์ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์การสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์การสร้างเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี
4. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรีในเชิงสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี โดยวิเคราะห์องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ใน 3 มุมมอง จากกรณีศึกษาของโครงการย่อยทั้ง 3 โครงการ ซึ่งเป็นตัวแทนของการศึกษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ได้แก่ โครงการวิจัยย่อยที่ 1 การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี โครงการวิจัยย่อยที่ 2 ต้นแบบหลักสูตรการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชน และโครงการวิจัยย่อยที่ 3 การพัฒนาเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี เพื่อให้ได้ภาพรวมข้อมูลที่ผสมผสานกัน (Integrated Data for Holistic Information) สำหรับเป็นฐานคิดสำคัญในการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ในเชิงสร้างสรรค์ ตามทฤษฎี 3E-Model (พระสุธีรัตนบัณฑิต, 2561)

2. ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ และผู้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่

2.1 ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อออกแบบการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ในเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย บุคลากรองค์กรคณะสงฆ์ บุคลากรองค์กรภาครัฐ บุคลากรสถาบันการศึกษา ผู้นำชุมชน และผู้นำองค์กรภาคประชาชนในพื้นที่ชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ตามลักษณะของการเป็นตัวแทนกลุ่มที่เหมาะสม ตามลักษณะการเป็นตัวแทนของกลุ่มที่เหมาะสม จากวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 ท่าน

2.2 ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการตามรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ได้แก่ อาสาสมัครจากชุมชนตลาดน้ำในพื้นที่จังหวัดราชบุรี จำนวน 30 คน

3. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่

3.1 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อออกแบบการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ในเชิงสร้างสรรค์ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในประเด็นปัญหาที่เฉพาะเจาะจง โดยใช้แบบสนทนากลุ่มเฉพาะที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เน้นการการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผล โดยมีผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) คอยจุดประเด็นในการสนทนา เพื่อชักจูงให้กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะเกิดแนวคิด และแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นหรือแนวทางของการสนทนาอย่างกว้างขวางละเอียดลึกซึ้ง

3.2 แบบประเมินผลการปฏิบัติการ (รายตัวชี้วัด) สำหรับค้นหาความจริงในกรอบวิธีการปฏิบัติงานกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ “ต้นแบบกิจกรรมพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี” ในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ซึ่งครอบคลุม Input - Process - Output - Outcome (รายตัวชี้วัด)

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลในเบื้องต้นทั้งทางโทรศัพท์เพื่อขออนุญาต แนะนำตัวผู้วิจัย และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย แล้วจึงนำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมายกันไว้ โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึกและการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลเชิงเอกสาร (Documentary) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ หนังสือ ตำรา บทความ บริการค้นหาข้อมูลภายใต้เครือข่ายอินเทอร์เน็ต งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์ข้อมูลจากโครงการย่อย 3 โครงการ ซึ่งเป็นกรณีศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ใน 3 มุมมอง (E1-Education กระบวนการเรียนรู้และการให้การศึกษา E2-Engineering การสร้างสรรค์และประดิษฐ์นวัตกรรมในการจัดการ และ E3-Enforcement มาตรการทางกฎหมาย หรือจารีต หรือวิถีประเพณี)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ที่ประกอบด้วยผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) ผู้จดบันทึก (Note Taker) ผู้ช่วยทั่วไป (Assistant) และผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งใช้หัวข้อสนทนาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

5.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Action) ต้นแบบกิจกรรมพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี เป็นการวิเคราะห์กระบวนการปฏิบัติงาน ซึ่งครอบคลุม Input - Process - Output - Outcome (รายตัวชี้วัด) ร่วมกับสถิติอ้างอิงจะใช้เพื่ออธิบายความพึงพอใจ และค้นหาความจริงจากการปฏิบัติงาน ตามรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

สรุปผลการวิจัย

1. การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี

ผลการสร้างสรรค์ต้นแบบนวัตกรรมจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี คือ “นวัตกรรมการจัดแสดงผลงานมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองดำเนินสะดวก” โดยมีลักษณะเป็นนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ที่ยกระดับการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองดำเนินสะดวกเชิงสร้างสรรค์ในระบบอิเล็กทรอนิกส์ QR Code แบบครบวงจร ที่ลิงค์ไปยัง YouTube และเว็บไซต์ที่เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติคลองดำเนินสะดวก วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนชาวคลอง และบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่เก็บรักษาไว้ ณ พิพิธภัณฑ์วัดโชติทายการาม ซึ่งเป็นสถานที่จัดแสดงผลงานมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองดำเนินสะดวก เปรียบเสมือนการปลูกชิพพิพิธภัณฑ์ที่ขบเขาให้ฟื้นคืนกลับมาเป็น “พิพิธภัณฑ์มีชีวิต” ให้เป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนของเด็กและเยาวชน และเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองดำเนินสะดวกที่ทันสมัย ทั้งแก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจด้านมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำด้วย

2. การสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี

ผลการสร้างสรรค์การสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี คือ “ต้นแบบหลักสูตรภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก” ที่เชื่อมโยงความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เครือข่าย และทุนทางสังคม โดยมุ่งหมายผลลัพธ์ให้ผู้ที่ผ่านการอบรมมีจิตสำนึกรักและหวงแหนมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกในระดับจุลภาค มีจิตสาธารณะในการรักษามรดกวัฒนธรรมอันเป็นประโยชน์ในเชิงสาธารณะ ทั้งในส่วนของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย สารการเรียนรู้ภาควิชาการ ประกอบด้วย ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรม หลักการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ตลาดน้ำดำเนินสะดวก และ สารการเรียนรู้ภาคปฏิบัติการ ประกอบด้วย การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก การออกแบบวิธีการพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวกเชิงสร้างสรรค์ ดังกล่าวนี้นี้ ต้นแบบหลักสูตรภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก มีทั้งสารการเรียนรู้ในภาควิชาการและภาคปฏิบัติการควบคู่กันไป บนพื้นฐานการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยึดหลักการประชาธิปไตย และให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมและความคิดสร้างสรรค์

3. การสร้างเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี

ผลการสร้างสรรค์เครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี คือ “ต้นแบบเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี” ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่ายแบบไม่เป็นทางการ ซึ่งเกิดจากความร่วมมือของภาคี “เครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนิน ฯ” ซึ่งมีลักษณะเป็นเครือข่าย “บวร” ประกอบด้วย บ-บ้าน ที่ประชาชนมีความเข้มแข็งและยอมรับความเปลี่ยนแปลง ว-วัด ที่มีพระสงฆ์เป็นผู้นำจิตวิญญาณของกลุ่มภาคี และ ร-ราชการและโรงเรียน มีองค์ความรู้และนวัตกรรมสำหรับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมชุมชนตลาดน้ำในเชิงสร้างสรรค์ โดย “เครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนิน ฯ” มีกิจกรรมภาคปฏิบัติการรณรงค์การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเน้นการเผยแพร่กฎหมายควรรู้สำหรับประชาชนชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี รวม 22 ฉบับ

4. การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี

แนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ได้แก่ การพัฒนาปัจจัยนำเข้าของกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก โดยยกระดับความร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปแบบของเครือข่ายที่เป็นทางการ ระหว่าง 1) อำเภอดำเนินสะดวก 2) เทศบาลดำเนินสะดวก 3) คณะสงฆ์อำเภอดำเนินสะดวก 4) โรงเรียนอนุบาลวัดโชติทายการามสงเคราะห์ 5) ชมรมศิษย์เก่าวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี 6) ชมรมคนรักตลาดน้ำดำเนิน และ 7) ชมรมวิถีคลองวิถีไทย

ทั้งนี้ ต้นแบบกิจกรรมการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี นี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ที่เริ่มต้นจากการพัฒนาปัจจัยนำเข้า

ของกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองดำเนินสะดวก โดยได้มีการลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก ของภาคีเครือข่ายทั้ง 7 องค์กร โดยผู้นำภาคีเครือข่ายทั้ง 7 องค์กร ได้ลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือเครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก ณ มลฑณพิธิ วัดโชติทายการาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นแบบวัฒนธรรมวิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก และอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก เมื่อวันที่ 15 เดือน สิงหาคม พุทธศักราช 2563 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก และสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมและพิทักษ์ผลประโยชน์สาธารณะของชุมชน เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ พร้อมกันนี้ ได้มีการเปิดตัวอย่างเป็นทางการของตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ (Mascot) ที่เป็นเครื่องหมายของความร่วมมือในการดำเนินงานสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ พร้อมด้วยการเปิดตัวอย่างเป็นทางการของผลงานศิลปะ 3 มิติ เพื่อสื่อเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนตลาดน้ำในเชิงสร้างสรรค์ด้วย

ผลการประเมินการปฏิบัติการโดยครอบคลุม Input - Process - Output - Outcome (รายตัวชี้วัด) ต้นแบบกิจกรรมการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ในลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 เมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า ด้านบริบท (Context Evaluation) พบว่า อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ด้านปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ด้านกระบวนการ (Process Evaluation) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 และด้านผลผลิต (Product Evaluation) อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินการปฏิบัติการโดยครอบคลุม Input - Process - Output - Outcome (รายตัวชี้วัด) ต้นแบบกิจกรรมการพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี

ด้าน	ผลการประเมินการปฏิบัติการ (รายตัวชี้วัด)	μ	σ	ระดับ
1	บริบท (Context Evaluation)	4.17	0.693	มาก
2	ปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation)	4.13	0.574	มาก
3	กระบวนการ (Process Evaluation)	4.16	0.549	มาก
4	ผลผลิต (Product Evaluation)	4.27	0.574	มาก
รวม		4.18	0.538	มาก

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี พบว่า มีลักษณะเป็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้าของกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก โดยยกระดับความร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปแบบของเครือข่ายที่เป็นทางการ ระหว่าง 1) อำเภอดำเนินสะดวก 2) เทศบาลดำเนินสะดวก 3) คณะสงฆ์อำเภอดำเนินสะดวก 4) โรงเรียนอนุบาลวัดโชติทายการามสงเคราะห์ 5) ชมรมศิษย์เก่าวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี 6) ชมรม

คนรักชลประทานดำเนิน และ 7) ชมรมวิถีคลองวิถีไทย ซึ่งได้ลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) “เครือข่ายจิตอาสาอนุรักษ์วิถีชุมชนชลประทานดำเนินสะดวก” การนี้ ภาควิชาเครือข่ายทั้ง 7 ได้ร่วมกันออกแบบและผลิตวัตถุที่เป็นตัวแทนเชิงสัญลักษณ์ (Mascot) ที่แสดงความร่วมมือในการดำเนินงานสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ พร้อมกันนี้ ยังได้สรรค์สร้างผลงานศิลปะ 3 มิติ เพื่อสื่อเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนชลประทาน ดำเนินพื้นที่ต้นแบบวิถีชุมชนชลประทานดำเนินสะดวก ซึ่งอยู่บนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนชลประทานดำเนินสะดวก จำนวน 1 ชิ้นงาน อีกด้วย

แสดงให้เห็นว่า การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์ของชุมชนชลประทานในจังหวัดราชบุรี ครั้งนี้ เน้นการพัฒนาปัจจัยนำเข้าของกระบวนการ เพื่อยกระดับความร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปแบบของเครือข่ายที่เป็นทางการ ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ ผลผลิตทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ในเบื้องต้นก่อนที่จะพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันในระดับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม หรือผลผลิตทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ โดยให้ความสำคัญกับความร่วมมือของภาคีเครือข่ายภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่นโดยเน้นชุมชนเป็นฐาน โดยใช้พื้นที่สาธารณะของชุมชน ได้แก่ วัดโชติทายการาม ซึ่งเป็นศูนย์การเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนคลองดำเนินสะดวก ที่ไม่แสวงหาผลกำไร ทั้งนี้ กระบวนการพัฒนาดังกล่าว ให้ความสำคัญกับการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วมโดยเท่าเทียม ทั้งระบบ ตั้งแต่กระบวนการวางแผน การปฏิบัติตามแผน การตรวจสอบ ไปจนถึงการปรับปรุงวิธีหรือแนวทางในการดำเนินการ นั่นเอง ดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับที่ศุภพร พงศ์ทอง (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขามและบ้านหมากม่วงในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขามและบ้านหมากม่วงในยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้บูรณาการวงจร Deming (PDCA) และขับเคลื่อนผ่านกลไก “คชศร”(ครอบครัว ชุมชน ศาสนา รัฐ) และยังสอดคล้องกับที่สุนทรชัย ขอบยศ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่น: กรณีศึกษาการจัดการสิมและฮูปแต้ม ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม” จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการบริหารจัดการสิมและฮูปแต้มคือ 1) การจัดการพื้นที่แบบร่วมมือกันโดยเน้นชุมชนเป็นฐาน 2) การทำให้สิมและฮูปแต้มเป็นวาระนโยบายของท้องถิ่น 3) การสร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนถึงนิทรรศการถาวร 4) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม 5) การจัดตั้งและการบริหารกองทุนเพื่อการพัฒนาสิมและฮูปแต้ม 6) การปรับปรุงภูมิทัศน์ในบริเวณรอบสิมเพื่อให้เกิดความสวยงามและยังคงรักษาสภาพสิมไว้ตามแบบอย่างโบราณ

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการวิจัยของพลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ (2557) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย” จากผลการวิจัยพบว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ที่ถูกเลือกมากที่สุด คือ หอไตรปิฎก โดยจากการสำรวจ พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เลือกหอไตรปิฎกมากที่สุด คือ กลุ่มวัยผู้ใหญ่ และวัยสูงอายุ ซึ่งเหตุผล คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เลือกมีความผูกพันกับโบราณสถานแห่งนี้ ด้วยสร้างขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของคนในหมู่บ้านเองและยังเป็นสถาปัตยกรรมที่สวยงามและพบเห็นได้ยากในปัจจุบัน และสอดคล้องกับที่สุนทร ศรีหนองบัว (2560) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น” จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมชุมชน โดยได้มีการปรับปรุงและพัฒนาพิพิธภัณฑ์วัดไชย

ศรี ให้มีจุดเด่นอยู่ที่การจัดแสดงวัตถุทางศาสนา พระพุทธรูปไม้ คัมภีร์ใบลาน ทิเบตธรรม ตาลปัตรเก่า ถูกระดาษสาฉลุลาย วัตถุทางชาติพันธุ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา เครื่องครีว เครื่องมือ ทอผ้า และเครื่องมือจับสัตว์ของชาวบ้านจำนวนมาก ซึ่งทำให้วัดไชยศรีกลับมาเป็นศูนย์กลางของชุมชนในอีกมิติหนึ่ง คือ เป็นการรวมเอาอดีตของบ้านและของวัดมาอยู่ด้วยกัน ซึ่งทั้งชาวบ้านและชาววัดร่วมมือกันจัดการจนเป็นแหล่งเรียนรู้แห่งใหม่ของจังหวัดขอนแก่น เกิดเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนในการแสดงตัวตน และเอกลักษณ์ของชุมชนให้คนนอกชุมชนยอมรับ และช่วยยึดโยงสายสัมพันธ์ทางเครือญาติของคนในชุมชนให้เข้มแข็งและยาวนานต่อไปอีก และสอดคล้องกับที่ปิยะนุช ศิริราชธรรม (2561) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “มาตรการทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการส่งเสริมและสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีต้มยำกุ้ง” จากผลการวิจัยพบว่าชุมชนสามารถเป็นประธานแห่งสิทธิตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาได้ เพื่อที่ชุมชนท้องถิ่นมีสิทธิใช้ อนุรักษ์ พื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ในขณะที่รัฐต้องมีบทบาทหน้าเป็นผู้สนับสนุนชุมชนท้องถิ่น โดยรัฐให้การช่วยเหลือชุมชนผ่านทางภาครัฐโดยหน่วยงานรัฐ เพื่อบำรุง รักษา ศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560

ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของธีรพงษ์ บุญรักษา และชูศักดิ์ สุวิมลเสถียร (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การจัดการวัฒนธรรมชุมชน: ภูมิปัญญาในการเสริมสร้างความมั่นคงผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ชุมชนลาหู่ อำเภอมะออย จังหวัดเชียงใหม่” จากผลการวิจัยพบว่า ชาวลาหู่มีภูมิปัญญาในการถ่ายทอดวัฒนธรรมความเชื่อของตนไว้ผ่านวาทกรรมคำสั่งสอนถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่เป็นผู้สร้างขึ้น สร้างหอแห่ ซึ่งเปรียบเสมือนศูนย์รวมความรู้ทางด้านความเชื่อ และพื้นที่ในการประกอบพิธีกรรม และสอดคล้องกับที่ชัยชาญ จารุกัลส (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการวัฒนธรรมในชุมชนชาวไทยยวนรอบวัดหนองโนเหนือ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี” จากผลการวิจัยพบว่า มีนวัตกรรมองค์ความรู้เรื่องประวัติความเป็นมาของชาวไทยยวนบริเวณรอบวัดหนองโนเหนือ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี โดยเฉพาะองค์ความรู้ในเรื่องวัฒนธรรมข้าว อันประกอบไปด้วย ประเพณี พิธีกรรม และคติความเชื่อของชาวไทยยวนบริเวณรอบวัดหนองโนเหนือ เมื่อได้แนวทางการจัดการวัฒนธรรมข้าวของชาวไทยยวนบ้านหนองโนเหนือ ในรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงและแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ โครงการจัดทำหนังสือประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมข้าวของชาวไทยยวนบ้านหนองโนเหนือ โครงการจัดทำสื่ออิเล็กทรอนิกส์ Face book การทำนาของชาวไทยยวนบ้านหนองโนเหนือเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่สู่สาธารณะชนในวงกว้าง และโครงการจัดทำสื่อนิทรรศการเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมการทำนาปลูกข้าวของชาวไทยยวนบ้านหนองโนเหนือ ทำให้เกิดแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมข้าวของชาวไทยยวนบ้านหนองโนเหนือ และสร้างความตระหนักรับรู้วัฒนธรรมให้กับชาวไทยยวนบ้านหนองโนเหนือให้ปรากฏขึ้นในอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ซึ่งมีลักษณะเป็นการพัฒนาปัจจัยนำเข้าของกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำดำเนินสะดวก โดยยกระดับความร่วมมือในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปแบบของเครือข่ายที่เป็นทางการ สรุปล่องค์ความรู้จากการวิจัย ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย อธิบายได้ดังนี้

เครื่องมือจัดการทรัพยากรน้ำวัฒนวิถิตลาดน้ำดำเนินสะดวก ประกอบด้วย 1) อำเภอดำเนินสะดวก 2) เทศบาลดำเนินสะดวก 3) คณะสงฆ์อำเภอดำเนินสะดวก 4) โรงเรียนอนุบาลวัดโชติทายการามสังเคราะห์ 5) ชมรมศิษย์เก่าวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี 6) ชมรมอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนิน และ 7) ชมรมวิถีคลองวิถีไทย ซึ่งล้วนเป็นแกนหลักสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ที่ครบวงจร ครอบคลุมการดำเนินงานด้านมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ได้แก่

1. การเรียนรู้และให้การศึกษาเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี (Education-E1)

2. การประดิษฐ์หรือการปรับใช้นวัตกรรมเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี (Engineering-E2)

3. การส่งเสริมการบังคับใช้มาตรการทางกฎหมาย หรือจารีต หรือวิถีประเพณีเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรีในเชิงสร้างสรรค์ (Enforcement-E3)

การพัฒนากระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี นี้สามารถสืบสาน รักษา และต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรีให้ยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างอาชีพหรือรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน สืบไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

การนำกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดน้ำในจังหวัดราชบุรี ไปใช้ควรพัฒนาทางกายภาพให้วัดโชติทายาราม ซึ่งเป็นวัดประจำชุมชน ยกกระดับเป็นพื้นที่ต้นแบบชุมชนวัฒนธรรมตลาดน้ำ อย่างเป็นทางการ พร้อมทั้งตั้งที่ทำการเครือข่ายเพื่อเป็นสถานที่ประสานงาน หรือจัดประชุม หรือปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ตามที่ภาคีเครือข่ายได้ร่วมกันลงนามบันทึกข้อตกลงไว้ และขยายขอบเขตการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ 3 มิติ บนเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนตลาดน้ำจังหวัดราชบุรีอย่างน้อย 1 ผลงานศิลปะเชิงสร้างสรรค์ ต่อ 1 ชุมชนตลาดน้ำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปเพื่อให้สามารถสร้างผลกระทบต่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนานักนวัตกรท้องถิ่นรุ่นใหม่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และยกระดับสินค้า/เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์จากวัสดุท้องถิ่นของชุมชนโดยเครือข่ายชุมชนนวัตวิถีตลาดน้ำในภาคตะวันตก

เอกสารอ้างอิง

- คทาเทพ พงศ์ทอง. (2560). **ตัวแบบการจัดการวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหมากขามและบ้านหมากม่วงในเขตเทศบาลตำบลไทรบุรี ยุคประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ชัยชาญ จารุกัลล์. (2562). **การบริหารจัดการวัฒนธรรมในชุมชนชาวไทยยวนรอบวัดหนองโนเหนือ ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี**. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชาคริต สิทธิฤทธิ์. (2559). **จับต้องได้-จับต้องไม่ได้: ความไม่หลากหลายในความหลากหลายของมรดกทางวัฒนธรรม**. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 8(2). 141.
- ธีรพงษ์ บุญรักษา และชูศักดิ์ สุวิมลเสถียร. (2559). **การจัดการวัฒนธรรมชุมชน: ภูมิปัญญาในการเสริมสร้างความมั่นคงผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ชุมชนลาหู่ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่**. วารสารศิลปกรรมบูรพา. 19(1). 109-110.
- บูรพา โชติช่วง. (2563). **มรดกวัฒนธรรมเพื่อท่องเที่ยว “รายได้” หรือ “ภัยคุกคามมรดก”**. แหล่งที่มา <https://siamrath.co.th/n/15282> สืบค้นเมื่อ 15 ธ.ค. 2563.

- ปิยะนุช ศิริราชธรรม. (2561). **มาตรการทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อการส่งเสริมและสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม: ศึกษากรณีตั๋มย้ากุ่ม**. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต. (2561). **ผลงานวิจัยเด่น สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ประจำปี 2560**. นนทบุรี: นิติธรรมการพิมพ์.
- พลอยภัทรา ตระกูลทองเจริญ. (2557). **การศึกษาความตระหนักในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษา หมู่บ้านศาลาแดงเหนือ เชียงรากน้อย**. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ราตรี โตเพ่งพัฒน์. (2543). **ตลาดน้ำ: วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2561). **ดัชนีความเชื่อมั่นผู้ประกอบการกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย ไตรมาสที่ 4 ปี 2561**. กรุงเทพมหานคร: สภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สุนทร ศรีหนองบัว. (2560). **การเรียนรู้ร่วมกันเพื่อการจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น**. มหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2562). **แนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมโดยความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ในท้องถิ่น: กรณีศึกษาการจัดการส้มและฮูปแต้ม ตำบลดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม**. **วารสารการเมืองการปกครอง**. 9(3). 55.
- Feilden B.M. & J. Jokilehto. (1998). **Management Guidelines for World Heritage Sites**. Rome: N.P.